

zenia tego rodzaju związku jest poczucie zagrożenia strategicznych pozycji obu partnerów ze strony trzeciego, silnego konkurenta. W tym przypadku, siła trzeciego konkurenta bywa na tyle duża, iż żadna z firm samodzielnie nie potrafi stawić mu czoła lub konfrontacja dla słabszej firmy obciążona jest zbyt dużym ryzykiem. Oprócz tego, kooperacja występuje pomiędzy firmami z różnych sektorów oraz pomiędzy firmami usytuowanymi na różnych poziomach procesu produkcyjnego produktu,

- zmiana w charakterze związków, np. związki o charakterze informacyjnym i kapitałowym.

Dodatkowo, zmianom tym towarzyszą takie zjawiska, jak:

- ▲ rozszerzenie horyzontu czasowego podejmowanych wspólnych przedsięwzięć, co związane jest z włączeniem do kooperacji związków kapitałowych,

- ▲ wzrost skali tychże przedsięwzięć, co związane jest m.in. ze strategiczną dla firmy rolą kooperacji,

- ▲ wzrost zasięgu, skali częstotliwości kooperacji międzynarodowej; co wiąże się m.in. z globalizacją działań strategicznych firm.

Bogusław Kapcia

BIBLIOGRAFIA

- [1] TEECE D. J., *Competition and Cooperation in Technology Strategy*, School of Business Administration, University of California at Berkeley, January 1989, maszynopis powielony.
- [2] LEI D., *Strategies for Global Competition*, „Long Range Planning”, vol. 22, no 1, Feb. 1989.
- [3] *Zmiany w poziomie koncentracji produkcji przemysłowej w latach 1989-1991*, Studia i analizy statystyczne, GUS, Warszawa 1992.
- [4] *Sixteenth Report on Competition Policy*, Commission of the European Communities, Brussels, Luxembourg 1987.
- [5] OLSZYŃSKI J., *Kooperacja przemysłowa w gospodarce kapitalistycznej. Aspekty teoretyczne*, SGPiS, Warszawa 1989.
- [6] PEARSON J. N., GRITZMACHER K. J., *Integrating Purchasing into Strategic Management*, „Long Range Planning”, vol. 23, no 3, June 1990.
- [7] TAYLOR B., GILINSKY A., HILMI A., HAHN D., GRAB U., *Strategy and Leadership in Growth Companies*, „Long Range Planning”, vol. 23, no 3, June 1990.
- [8] YOUNG S., HAMILL J., WHEELER C., DAVIES J. R., *International Market Entry and Development. Strategies and Management*, Prentice Hall 1989.
- [9] OMAN C., *New Forms of Investment in Developing Countries*, OECD, Paris 1984.
- [10] HAGEDOORN J., *Organizational modes of inter-firm co-operation and technology transfer*, „Technovation”, vol. 10, no 1, 1990.

Autor jest doktorem w Katedrze Logistyki Ekonomicznej Akademii Ekonomicznej w Katowicach.

Barbara Jonczyk, Helena Ogrodnik

Ubezpieczenia w ujęciu funkcjonalnym

Popyt na ochronę ubezpieczeniową w Polsce kształtuje się na stosunkowo niskim poziomie. Uwarunkowane jest to wieloma czynnikami, wśród których największe znaczenie mają ograniczone zasoby finansowe ludności oraz słaba kondycja finansowa wielu podmiotów gospodarczych. Dodatkowe ograniczenia popytu wynikają z przesłanek pozatekonicznych. Brak jest ogólnej wiedzy na temat istoty ubezpieczeń, mechanizmu ich funkcjonowania, a przede wszystkim korzyści, jakie można uzyskać z usługi ubezpieczeniowej.

Istotą ubezpieczenia jest rozłożenie ciężaru ryzyka na wiele podmiotów, którym ono zagraża. Zasadnicza funkcja ubezpieczeń, zwana kompensacyjną, wywodzi się z ich istoty i polega na podziale ryzyka i konsekwencji jego wystąpienia pomiędzy wiele podmiotów narażonych na dane ryzyko. Oznacza to, że ubezpieczone podmioty, które poniosły straty w wyniku zdarzeń losowych, otrzymują kompensatę strat ze środków zgromadzonych, ze składki ubezpieczeniowych podmiotów narażonych na ryzyko wystąpienia podobnych strat. Realizując tę funkcję ubezpieczenia dostarczają środków finansowych na odtworzenie zniszczonego majątku, wyrównanie poniesionych strat, udzielają pomocy materialnej osobom, które odczuły negatywne skutki zdarzeń losowych objętych ubezpieczeniem.

Specyficzną funkcją ubezpieczeń jest funkcja prewencyjna. Na prewencję ubezpieczeniową składają się środki i działania zarówno o charakterze finansowym, jak i techniczno-ubezpieczeniowym.

Finansowanie działalności prewencyjnej jest zróżnicowane pod względem formy, rozmiaru i ukierunkowania. Środki na finansowanie działalności prewencyjnej uzys-

kiwane są z różnych źródeł. Zasadnicza ich część pochodzi z obowiązkowych wpłat ubezpieczycieli i wynika z przepisów prawnych regulujących ich gospodarkę finansową. Oprócz tego, źródłem finansowania są też dobrowolne odpisy z zysku ubezpieczycieli, którzy w ten sposób chcą wpłynąć na zmniejszenie liczby wypadków ubezpieczeniowych i obniżenie wypłacanych odszkodowań i świadczeń.

Działalność prewencyjna ukierunkowana jest na finansowanie badań naukowych i wdrażanie rozwiązań technicznych, mogących przyczynić się do zmniejszenia szkodowości, a także na finansowanie doraźnych działań o charakterze profilaktycznym.

Do prawidłowej realizacji celów prewencyjnych stosowanych jest również wiele innych środków o charakterze techniczno-ubezpieczeniowym. Zakłady ubezpieczeniowe, ustalając ogólne warunki ubezpieczeń, określają wymogi dotyczące stanu bezpieczeństwa obiektów stanowiących przedmiot ubezpieczenia, a także zobowiązują ubezpieczonych do podjęcia — pod rygorem utraty prawa do odszkodowania — działań mających na celu zmniejszenie rozmiaru szkód i zabezpieczenia zagrożonego mienia¹⁾. Koszty poniesione w związku z realizacją tych działań przejmują na siebie ubezpieczyciele.

Stan bezpieczeństwa ubezpieczonych obiektów podlega kontroli ze strony ubezpieczycieli nie tylko w momencie zawierania umowy ubezpieczeniowej, lecz także w trakcie trwania stosunku ubezpieczeniowego. Kontroli tej należy jednak utożsamiać z realizacją funkcji kontrolnej ubezpieczeń, która przejawia się w stałym monitoringu przepływów finansowych w obszarze działalności ubezpieczycieli i wnioskow-

waniu na tej podstawie o przebiegu realnych zjawisk gospodarczych²⁾.

Rozpatrując funkcjonowanie ubezpieczeń, jako jednego z ogniw finansów, należy podkreślić ich funkcję redystrybucyjną. Przejawia się ona w redystrybucji dochodu narodowego. W wyniku tworzenia funduszy ubezpieczeniowych, a następnie ich podziału w formie odszkodowań i innych świadczeń ubezpieczeniowych, następują przesunięcia wytworzonego dochodu narodowego między poszczególnymi działami i gałęziami gospodarki narodowej oraz między regionami kraju, grupami społecznymi³⁾.

Następną funkcją realizowaną przez ubezpieczenia jest funkcja stymulacyjna. W Polsce, w przeszłości, istnienie tej funkcji ubezpieczeń było kontrowersyjne. Obligatoryjność wielu ubezpieczeń, monopol ubezpieczycieli, ograniczona samodzielność (w tym samodzielność finansowa) podmiotów gospodarczych powodowały, że funkcja stymulacyjna ubezpieczeń nie znajdowała potwierdzenia w praktyce. Nowe warunki gospodarowania i stworzenie przesłanek powstania rynku ubezpieczeniowego umożliwiły stymulacyjne oddziaływanie ubezpieczeń na podmioty gospodarujące i osoby fizyczne.

Stymulacyjna funkcja ubezpieczeń polega na wykorzystaniu przepływu strumieni pieniężnych, związanych z operacjami ubezpieczeniowymi, do stworzenia bodźców oddziałujących na podmioty narażone na ryzyko.

W nowych warunkach gospodarowania znaczenia nabiera również lokacyjno-kredytowa funkcja ubezpieczeń⁴⁾. Zgromadzone składki, po potrąceniu kosztów, ubezpieczyciele przeznaczają na tworzenie funduszy, z których dokonywane są wypłaty odszkodowań i innych świadczeń ubezpieczeniowych. Nie wykorzystane czasowo środki funduszy oraz części rezerw mogą być lokowane w różnorodne instrumenty finansowe. Część lokat dokonywanych przez instytucje ubezpieczeniowe nosi znamiona kredytu. Jest to jednak kredyt specyficzny, w treści swej dostosowany do szczególnych potrzeb ubezpieczeniowych⁵⁾. Pozosta-

łe lokaty, nie mające charakteru kredytu, występują głównie w formie akcji, udziałów i nieruchomości.

Dokonując lokat, ubezpieczyciel kieruje się kryterium największego stopnia rentowności przy jednoczesnym zapewnieniu maksymalnego bezpieczeństwa lokat i płynności środków. Jednak polityka lokacyjna instytucji ubezpieczeniowych nie może być prowadzona całkowicie swobodnie. W celu zabezpieczenia interesów osób ubezpieczonych wprowadza się nieraz ostre ograniczenia co do sposobu dokonywania lokat.

Ścisłe związana z lokacyjną jest oszczędnościowa funkcja ubezpieczeń. Polega ona na lokowaniu środków finansowych osób ubezpieczonych w polisach ubezpieczeniowych (najczęściej w ubezpieczeniach na życie). Ta forma oszczędności ma zwykle charakter długoterminowy i zakończenie jej przed umownym terminem wiąże się z wystąpieniem ujemnych konsekwencji finansowych. Ubezpieczony jest niejako zmuszony do kontynuacji ubezpieczenia, a więc dokonuje „wymuszonych” oszczędności, jeśli nie chce być narażony na przewidziane w umowie konsekwencje, np. w postaci zmniejszenia sumy ubezpieczenia (przekształcenia w polisę bezskładkową) czy utraty części zapłaconych składek (wykup polisy przez ubezpieczyciela).

Operacje ubezpieczeniowe mają często charakter międzynarodowy. Wynika to z faktu uczestnictwa w tych transakcjach podmiotów o różnej przynależności narodowej, a także występującego w wielu przypadkach „zagranicznego” usytuowania ryzyka. Dokonywanie międzynarodowych transakcji ubezpieczeniowych może przynieść wiele korzyści – tak w skali makro, jak i mikroekonomicznej. Ich odzwierciedleniem mogą być dochody stanowiące element bilansu płatniczego, będące rezultatem zagranicznej działalności ubezpieczeniowej oraz lokowania funduszy ubezpieczeniowych w inwestycjach zagranicznych; w tym przejawia się dochodowa funkcja ubezpieczeń⁶⁾.

Oprócz przedstawionych powyżej ekonomicznych funkcji, ubezpiecze-

nia spełniają również funkcję społeczną. Przejawia się ona w zabezpieczeniu nieprzerwanego przebiegu procesów gospodarczych i zapewnieniu podmiotom w nich uczestniczącym oraz ich rodzinom ustabilizowanych warunków życia⁷⁾.

Ubezpieczeniom należy przypisać również funkcję wychowawczą. Uświadamiając potencjalne ryzyko, skłaniają one do podejmowania działań służących jego redukcji.

Barbara Jonczyk,
Helena Ogrodnik

PRZYPISY

- ¹⁾ Obok działalności prewencyjnej na zmniejszenie ryzyka wpływają też działania represyjne stosowane przez ubezpieczycieli.
- ²⁾ W literaturze można spotkać różne interpretacje funkcji kontrolnej ubezpieczeń. Niektóre utożsamiają tę funkcję z kontrolą bezpieczeństwa ubezpieczonych obiektów. Por. np. J. SZPUNAR, *Ubezpieczenia gospodarcze*, WSE, Poznań 1972, s. 87.
- ³⁾ Szerzej na ten temat np. S. OWSIAK, *Finanse ubezpieczeń gospodarczych*, AE, Kraków 1982, s. 71-85.
- ⁴⁾ Niektórzy autorzy nazywają tę funkcję finansową. Por. np. A. BANASIŃSKI, *Ubezpieczenia gospodarcze*, POLTEXT, Warszawa 1993, s. 15-16.
- ⁵⁾ Ubezpieczyciele muszą mieć pełną swobodę dysponowania środkami, gdy stają się one niezbędne do wypłaty odszkodowań. Dlatego kapitały tworzone ze składek z ubezpieczeń długoterminowych (np. na życie) mogą przyjmować formę lokat o charakterze kredytów długoterminowych, natomiast składki z tytułu innych rodzajów ubezpieczeń mogą być jedynie źródłem kredytów krótko-, ewentualnie średnioterminowych.
- ⁶⁾ Konsekwencją międzynarodowego charakteru transakcji ubezpieczeniowych mogą być zarówno zwiększenia, jak i zmniejszenia elementów bilansu płatniczego. Problem ten omawia m.in. H. OGRODNIK, *Rynek ubezpieczeniowy, Finanse w procesie urynkowania gospodarki*, seria pod red. K. ZNANIECKIEJ, AE, Katowice 1993, s. 55-56.
- ⁷⁾ Por. A. BANASIŃSKI, *Ubezpieczenia gospodarcze*, POLTEXT, Warszawa 1993, s. 14.